

Міжнародне право

УДК 341.123

Данильченко Ангеліна Михайлівна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Данильченко Ангелина Михайловна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Danilchenko Angelina

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ЖІНКИ В ХІДЖАБІ
ПРАВОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ЖЕНЩИНЫ В ХИДЖАБЕ
LEGAL STATUS OF WOMEN IN HIJAB

Анотація. Стаття присвячена проблемі правового становища жінки в країнах арабського світу. Зокрема визначенню важливих проблем, які стосуються обмеження прав мусульманської жінки по відношенню до прав чоловіка, утиски особистісних та політичних прав, її суспільному становищу, регулюванню сімейних та спадкових відносин.

Ключові слова: мусульманська жінка, правове становище, країни арабського світу, релігія, Коран, обмеження прав, хіджаб.

Аннотация. Статья посвящена проблеме правового положения женщины в странах арабского мира. В частности определению важных проблем, касающихся ограничения прав мусульманской женщины по отношению к правам мужчины, притеснения личностных и политических прав, ее общественному положению, регулированию семейных и наследственных отношений.

Ключевые слова: мусульманская женщина, правовое положение, страны арабского мира, религия, Коран, ограничения прав, хиджаб.

Summary. *The article is devoted to the problem of the legal status of women in the countries of the Arab world. In particular, the identification of important problems concerning the limitation of the rights of a Muslim woman to the rights of a man, the oppression of personal and political rights, her social status, the regulation of family and hereditary relations.*

Key words: *Muslim woman, legal position, countries of the Arab world, religion, Koran, restrictions of rights, hijab.*

Постановка проблеми. Оскільки у демократичному світі становище жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства є рівними, то вони мають однакові права та обов'язки. Якщо й виникають деякі прояви дискримінації за ознакою статі, то представники кожної цивілізованої країни намагаються ліквідувати та усунути цей дисбаланс шляхом правового врегулювання та інших заходів. Питання ж правового положення жінок в Арабському світі є досить складним та, одночасно, актуальним у наш час. Дане питання завжди було доволі проблематичним. Адже тенденція обмеження правового статусу мусульманки, дещо принизливе становище до особистих, економічних та політичних прав існує й до сьогодні. Це питання є досить обговорюваним як серед науковців, представників феміністичного руху, дружин королівських сімей, так і серед пересічних громадян. Саме тому доцільно розглянути цю проблему та з'ясувати яким же є справжнє становище арабської жінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дане питання досліджували у своїх монографіях Ахмедова А.В., Барковська О.М., Блинова Є.П., Бродниковська О.П., Єремєєва Д.Є., Ковальський М.О.,

Шамсутдінова-Лебедюк Т., тощо. Науковці досить глибоко аналізували проблему нерівного становище чоловіка та жінки.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення ролі та місця жінки в країнах арабського світу. З'ясування правового становища мусульманки та роль її у суспільному та політичному житті, виявлення причин, які спонукали до часткового обмеження прав, виявити якими можливостями вона наділена та якою свободою дій наділена.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі існує багато догм, які є звичними для нас та не потребують ніякого доведення. Вони тісно проникли у наше життя та є його невід'ємною частиною. Питання гендерної рівності є однією з них. Оскільки у демократичному суспільстві становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства є рівними, то вони мають однакові права та обов'язки. Кожна цивілізована країна шляхом правового врегулювання та інших заходів сприяє ліквідації дискримінації за ознакою статі та усунення дисбалансу між їх можливостями. Питання ж правового положення жінок в Арабському світі є досить складним та, одночасно, актуальним у наш час. Саме тому необхідно розглянути цю проблему.

Не для кого не є таємницею, що арабська жінка є дещо обмеженою в правах. Причиною такої нерівності є вплив норм ісламу на державне та суспільне життя. Оскільки в арабських країнах іслам проголошено державною релігією, то це дає значний вплив на закріплення правового статусу особи. Мусульманське право і права людини є божественним дарунком Аллаха, який знайшов своє вираження у Корані. Це положення проявляється у тому, що у деяких країнах норми ісламу за юридичною силою стоять вище від норм конституції. Саме тому, обмежуються права та свободи певних категорій громадян. [1, с. 6]

Одним із найважливіших положень є те, що іслам захищає честь і гідність жінки і вимагає, щоб до неї ставилися з повагою. Чоловік і жінка,

згідно з ісламом, є рівними, тобто мають однакові права на захист життя, честі, майна та гідності. Це твердження закріплене у Корані, й презюмується, що права є недоторканими, не утискаються і не заперечуються. Однак, встановлюються певні відмінності в правах між чоловіком і жінкою, що проявляється й на законодавчому рівні.

Вагомими є обмеження у сімейному праві. Хоча Коран й встановив новий моральний принцип для сімейного життя: жінка та діти розглядалися вже не як рухоме майно, а як особистості, наділені правами та обов'язками, однак й надалі чоловік розглядається як глава і годувальник сім'ї, що відповідає за її фінансове та матеріальне забезпечення. Жінка ж є хранителькою домашнього вогнища, турботливою матір'ю і дружиною [Коран, 4:32].

Щодо шлюбу, то мусульманин має право одружуватися із немусульманкою, але їхні діти повинні виховуватися у мусульманській вірі, в свою чергу, мусульманці виходити заміж за немусульманина заборонено. Право вирішувати питання щодо власного заміжжя та розлучення залишається за дівчиною. Після укладення шлюбу, божественний закон передбачається укладення шлюбного контракту, після якого чоловік має оплатити придане – махр. У мусульман-суннітів опікун жінки – зазвичай батько – складає від її імені договір. Отже, як бачимо, хоча таке дівчина і має таке право, але вона самотійно не може його реалізувати. Шиїти ж вважають жінку, у законодавчому відношенні рівною чоловікові.

Шлюб є священним і не може бути розірваний без ґрунтовних причин. Пророк у власному вченні говорив послідовникам так: «із усіх дозволених дій розлучення найбільш ненависне для Всевишнього». Згідно зі ст. 5 Конституції Бахрейну «сім'я, згуртованість якої досягається завдяки релігії, нормам моралі та патріотизму, є основною ланкою суспільства. Закон забезпечує захист сім'ї, сприяє зміцненню сімейних

цінностей, та забезпечує захист матері та дитини» [4]. Мусульманин не може розлучитися із дружиною тільки тому, що вона йому не подобається. Коран наставляє добре ставитися до дружин навіть коли почуття зникли й прикладати усіх зусиль задля збереження священних узів. Тобто, іслам дотримується проміжної позиції щодо розлучення у порівнянні з християнськими та іудейськими законами. Перш ніж розлучитися чоловіки мають ужити всіх заходів для збереження шлюбу. Саме ж розлучення не відкидається, якщо немає іншого виходу. Правом розірвати шлюбні відносини наділені обоє. Різняться лише процедури: чоловік здійснює «талак», а дружина – «кулу». Якщо ініціатива з боку чоловіка, то йому досить тричі промовити при свідках слово «талак». Це буде вважатися односторонньою відмовою від шлюбу. Окрім цього, він не може забирати весільні подарунки, які належать жінці. Якщо ж ініціатива пішла від жінки, то вона має викупити себе у чоловіка по договору або шляхом простого платежу («кули») й повернути всі весільні дарунки в якості компенсації [2]. Окремо передбачена процедура «фаску», тобто розлучення в судовому порядку. Таке право виникає якщо чоловік жорстоко поводить, не забезпечує матеріальне благополуччя родини, переховується від влади або є ув'язненим. Питання жорсткого поводження раніше було досить оціночним, оскільки відомі сури Корану, які встановлюють право побиття непокірної дружини. Однак нині ця можливість є неприйнятною та є майже забороненою.

На мою думку, ще одним обмеженням жіночих прав у країнах арабського світу є багатоженство. Іслам його дозволяє, однак обмежує число дружин чотирма. Вважаю це положення показує дещо принизливе та другорядне становище жінки у сім'ї, однак потрібно зауважити, що багатоженство в Ісламі вимагає взаємної згоди. Ніхто не має права примусити жінку вийти заміж за одруженого чоловіка. У свою чергу, Сімейним кодексом Алжиру 1984 року, передбачено, що перша дружина

вирішує чи дозволяти своєму чоловікові брати другу чи ні: якщо не згодна з його рішенням одружитися вдруге, то може подати на розлучення. У Тунісі в 1956 р. після прийняття Кодексу законів про особистий статус було скасовано багатоженство, заборонено примусові шлюби та односторонні розірвання шлюбів. Таким чином, дещо зростала роль жінки в суспільстві.

Слід ісламу позначився і на відносинах у суспільстві. Табу накладено на свавільне спілкуватися з чоловіками, без ніякої важливої та законної цілі. Саме тому, у багатьох країнах мусульманського світу школи, коледжі, лікарні, суспільний транспорт мають спеціальні відділення для жінок і чоловіків. Будинки будують таким чином, що чоловіка-відвідувача зустрічає і проводить у вітальню чоловік, а жінка в цей час виконує домашню роботу в повсякденному вбранні. Якщо ж такий контакт відбувається, то обоє повинні дотримувати пристойності у власних діях і поведінці. Жінка повинна бути діловою і цілеспрямованою, й жодним способом не демонструвати своєї привабливості. Окрім цього, не дозволяється залишатися один з одним наодинці.

Загально прийнято, що жінки можуть обирати будь-який одяг, який їм подобається та є прийнятним у тій чи іншій сфері життя. Мусульманки ж мають ховати від чоловіка привабливість свого тіла за допомогою нікабу та поза межами власного дому жінка не користуватися косметикою та парфумами. Однак, необхідно пам'ятати, що нікаб не являється обов'язковим і абсолютно допустимо для жінки відкрите обличчя і кисті рук перед незнайомими чоловіками [3].

Що стосується соціально-економічної та політичної сфер життя, то жінки є більш - менш вільними у цьому питанні. Одним із важливих соціальних прав є право на освіту. Початкова освіта є обов'язковою і гарантується у Лівані, Єгипті, Ємені, Катарі. Незважаючи на це, досить великим є відсоток неграмотного населення. Наприклад, в Тунісі це 46 %

населення, серед них – 63 % жінок. Мусульманки можуть самостійно обирати чи працювати. Іслам поважає право жінки на працю – творчу працю, на благо сім'ї та суспільства. Хоча заборони на жіночу працю немає, однак Шаріат написав декілька правил задля охорони її честі, здоров'я та безпеки. По-перше, вона має отримати згоду чоловіка, батька, брата чи опікуна на працю, яка б не заважала або ж шкодила її здоров'ю та не займала багато часу, щоб більше проводити часу з сім'єю. По-друге, мусульманка має працювати окремо від чоловіка. По-третє, їй не дозволені чоловічі види робіт, які пов'язані з фізичними навантаженнями. Жінка може займатися в сферах виховання, освіти, здоров'я (особливо гінекології), кулінарії, текстилю, надання консультаційних послуг в бізнесі, психології, дизайну, написання книжок.

Важливе значення мало визначення конституційно-правового статусу, що ґрунтувався на нормах Шаріату та вікових традиціях. Таке право з'явилося у зв'язку з прийняттям Конституцій та спеціальних законів у країнах Арабського світу, де задекларований захист особистої свободи людини. До закріплених прав відносять: право на особистісний статус, право самостійно, без дозволу найближчого родича чоловічої статі, виходити з домівки та працювати поза її межами, можливість без чоловічого супроводу виїздити за кордон. Величезним внеском стало отримання паспортів мусульманками. Наприклад, в єгиптянок посвідчення особи з'явилося лише у 2000 році, у Саудівській Аравії – з 2003 року, до того ж жінкам у цій країні заборонено водити автомобіль. Реалізація власних політичних прав є важливою частиною загальних прав арабських жінок. Перш за все, треба сказати про право участі у парламентських та інших виборах, що з'явилося лише в деяких арабських країнах наприкінці ХХ ст. Так, виборче право жінкам надав емір Катару, а в 1999 році жінка з'явилася у складі парламенту. Султан Оману призначив двох жінок на міністерські посади (вищої освіти та розвитку художніх ремесел), а в 2003

році жінки були введені до вищої палати – Державної Ради. У парламент Йорданії було обрано шість жінок у 2003 році [4]. Впровадження наукових інститутів, які стосуються становища жінок були значним розвитком у реалізації даної проблеми. Так, у 1991 р. сформовано Центр наукових досліджень, документації та інформації в інтересах жінок, що налічував 4 жінки-міністри, 3 жінки-посли і 21 жінку-депутат. У 2001 році уряду Єгипту заснував розгалужену мережу центрів по вивченню та аналізу правового стану жінок та по залученню громадськості до проблеми запобігання насиллю щодо жінок. Окрім того, в 2004 року відбулася Йорданська міжнародна конференція, яка була присвячена завданню прискореної підготовки жінок-юристів та створенню можливостей для їхньої роботи у правоохоронній системі країн Середнього Сходу.

Висновок. Аналізуючи вище сказане, хочеться зробити висновок, що мусульманська жінка посідає досить важливе місце в арабських країнах. Вона є досить вільною у виборі прав. Тобто, давно складений стереотип, що жінка є безправною рабинею, яка не знімає паранджу та не займається ніякою роботою окрім дітей та будинку в країнах арабського світу, є хибним. Хоча, звичайно, правове становище жінки не можна назвати рівноправним у порівнянні зі становищем чоловіка. Вона все ще залишається обмеженою у реалізації деяких прав. Саме тому, необхідно сприяти гуманізму, лібералізму щодо жінок, покращувати та вирівнювати соціальне становище мусульманки. Такими діями можуть бути удосконалення законодавства з метою ліквідації дискримінаційних норм, розробка законів, покликаних покращити становище жінок у сім’ї та суспільстві, розширення участі жінки в громадських асоціаціях і політичних партіях, суспільно-політичному житті. У той же час треба пам’ятати, що Ісламські країни є досить прив’язаним до релігійних догматів, а отже мають певні усталені правила, які не будуть порушувати. У цьому, напевне, і є особливість та самобутність східних країн.

Література

1. Насер А. Защита прав и свобод человека в арабских странах. Монография [Электронный ресурс] / Аль Али Насер // "Издательство "Проспект". – 2016. – Режим доступа до ресурсу: <https://books.google.com.ua/books>.
2. Коран: [перевод смыслов Э. Р. Кулиева]. — М.: Умма, 2003. — 687 с.
3. Сюкияйнен Л. Р. Мусульманское право. Вопросы теории и практики / Л. Р. Сюкияйнен; ред. В. А. Туманов. – М.: Наука, 1986. – 256 с.
4. Кириченко Т. С. Роль і місце жінки в країнах Ісламського права / Т. С. Кириченко // Право і безпека. – 2010. – С. с. 263–266.
5. Левицька Г. Особливості конституційного статусу особи в Арабських державах [Електронний ресурс] / Г. Левицька. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: http://adhdportal.com/book_204_1_chapterOSOBLIVOSHAV.html
6. Беседіна О. М. Ісламізм та боротьба проти гендерної нерівності на Арабському Сході [Електронний ресурс] / Олександра Миколаївна Беседіна. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: http://www.rusnauka.com/34VPEK_2012/Politologia/721279.Doc.htm
7. Петросян А. Хіджаб свободи, або Жінка в Ісламі [Електронний ресурс] / Аревік Петросян // газета Дзеркало тижня №40. – 2010. – Режим доступа до ресурсу: https://dt.ua/SOCIETY/hidzhab_svbodi,_abo_zhinka_v_islami.html
8. Шамсутдінова-Лебедюк Т. По справедливості жінки мають те ж саме ... / Т. Шамсутдінова-Лебедюк // Людина і світ. — 2004. — №9. — С. 53-57.
9. Зінько С. Фемінізм в ісламі: історія і сучасність / С. Зінько // Сходознавство. — 2008. — №4. — С. 34-35.